

Hanehalkı Tüketim Harcamaları ve Kitap Satınalma İstatistikleri

Kemal AYDIN*

Özet

Bu makalede 2003 ve 2006 yılları arasında toplam 51.618 haneyi kapsayan Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları anketlerinin ham verileri analiz edilerek, Türkiye’de hanelerin kitap ve gazete okuma alışkanlıkları ve satınalma davranışları çapraz tablolar, k-kare ve varyans analizi metotları ile; kır-kent, cinsiyet, yaş, aylık gelir, eğitim düzeyi ve mesleki kategoriler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre 2003-2006 yılları arasında analiz edilen toplam 51.618 haneden 5213’ü (%10,5)’i kitap satın almış ve kitaba dört yılda aylık ortalama 17,4 TL harcamışlardır. Aylık ortalama gazete okuma oranı ise bu yıllar arasında %25 civarındadır. Bu araştırmada ortaya çıkan bir diğer sonuç ise kitap okuma ve satın alma alışkanlıkları sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkilidir ancak bu ilişki çok güçlü değildir. Kitap okuma gelir düzeyi gibi faktörlerden daha çok kültürel alışkanlıklarla ilgilidir. Ayrıca, kitap ve gazete satın alma oranları 2003 ile 2006 arasında %2-3 oranında artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kitap okuma alışkanlığı, sosyo-ekonomik faktörler, kitap ve gazete okuma oranları, kitap ve gazete harcamaları ortalaması

Household Consumption Expenditures and Statistics of Book Purchasing

Abstract

This article analyses books and newspapers reading and purchasing behavior of householders in Turkey by using raw datas of Ho-

* Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, kaydin709@gmail.com

usehold Budget and Consumption Expenditure Survey conducted between 2003 and 2006 by Turkish Statistical Institution. The results displayed that 10,5% of the sample had bought books between 2003 and 2006 and spent average 17,5 TL in books. Furthermore, Chi-Square and ANOVA tests were performed to analyze whether book and newspaper reading and purchasing change with socio-economic and demographic factors. The results showed that although there was a significant positive statistical relationship between socio economic factors and book reading, it was not very strong that one could expect. Book reading and purchasing behavior is more likely related to cultural habit than income and other socio economic level. In addition, there was a 2-3% increase in books and newspapers purchasing.

Keywords: Habit of book reading, socio-economics factors, rates of book and newspaper, average of book and newspaper expenditures

Giriş

Türkiye’de son yıllarda gündeme gelen önemli konulardan biri de kitap ve gazete okuma alışkanlıklarıdır. Bu konu ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarının tamamı Türkiye’de kitap okumanın çok düşük olduğu yönündedir. Kitap okuma ile ilgili araştırma sonuçlarına baktığımızda daha çok özel kurum ve kuruluşların göreceli olarak az sayıdaki deneklerle bu araştırmaları yaptıklarıdır. Her ne kadar bu araştırmalarda Türkiye İstatistik Kurumu’nun yaptığı milli eğitim ve kültür istatistiklerindeki veriler kullanılmış olsa bile, esas kullanılması gereken “*Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları*” anketlerindeki ham verilerin detaylı olarak analiz edilmedikleri görülmektedir. Türkiye’de hanelerin kitap-gazete okuma alışkanlıkları ve harcamaları için dahil edilmesi gereken en önemli anketlerden bir tanesi de her yıl düzenli olarak yapılan bu söz konusu tüketim harcamaları anketleridir. Bu makalede kitap-gazete okuma ve satınalma davranışlarını daha isabetli tahmin edebilmek için Türkiye’de 2003, 2004, 2005 ve 2006 yılları arasında *Hanehalkı Tüketim ve Bütçe Anketleri*’nin ham verileri SPSS programı ile analiz edilip 2003-2006 yılları arasında Türkiye’de toplam 51.618 hanenin kitap-gazete okuma ve satınalma davranışları incelenmiştir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Türkiye’de kitap ve gazete okuma ile ilgili literatür taraması ve istatistikler kısaca özetlenmiştir. İkinci bölümde veriler, değişkenler ve anketlerin yapısı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Üçüncü bölüm araştırmada kullanılan istatistik metotlarını kapsamaktadır. Son bölümde ise kitap-gazete okuma ve satınalma davranışları çapraz tablolar, Ki-Kare ve Varyans Analizi (ANOVA) istatistik teknikleri ile toplam 51.618 hanenin yıllar, aylık gelir, eğitim, meslek, kır-kent, cinsiyet, yaş grupları gibi sosyo-ekonomik ve demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın sonuç kısmında ise öneriler yer almaktadır.

Türkiye’de Kitap-Gazete Okuma Alışkanlıkları

Türkiye’de kitap-gazete okuma ve satınalma davranışları ile ilgili yapılan araştırmalarda özellikle kitap okuma alışkanlıklarının çok düşük olduğu hakkında yaygın bir görüş birliği vardır (Özçelebi ve Cebecioğlu 1990; Aslan 2004; Hızlan 2004; Doğan 2007; Öztürk, Sevim ve Eroğlu 2006, Eğitim-Sen 2007; Odabaş 2008; Ungan 2008). Türkiye Çocuk Vakfı’nın (2007) yılında yaptığı bir araştırmaya göre temel ihtiyaç maddeleri sıralamasında Türkiye’de kitabın 235. sırada yer aldığı kitap için yılda kişi başı 45 sent harcandığı ve genel olarak düzenli kitap okuma alışkanlığı oranının 0,001 olduğu belirtilmiştir. Türkiye kitap okuma alışkanlıklarında çoğu Afrika ülkelerinin dahi gerisinde kalmaktadır (Çocuk Vakfı, 2006, Kutlu, 2009).

Dünya’da ders kitapları hariç basılan kitap sayısı incelendiğinde yılda ortalama Amerika’da 72 bin, Almanya’da 65 bin, İngiltere’de 48 bin, Fransa’da 39 bin, Brezilya’da 13 bin, Türkiye’de ise 6031’dir. Yapılan araştırmalara göre, diğer ülkelerde öğrencilerin evlerinde ortalama 25’ten fazla kitap bulunurken bu oran Türkiye’de çocukların sadece %19’unun evinde 25’ten fazla kitabın bulunduğunu göstermektedir (TYS, 2007). Gallup’un sonuçlarına göre bazı ülkelerdeki kitap okuyanların toplam nüfusa oranı dikkate alındığında, Japonya’da %14, ABD’de %12, Almanya’da %11, İngiltere’de %11 ve Türkiye’de ise %0,001 civarındadır (Milliyet, 2008). Bir yılda okunan kitap adedi bakımından ise bu oranlar bir Japon için bir yılda ortalama 25, İsviçre’de 10, Fransa’da 7, Türkiye’de ise

12,089 kişiye yılda 1 kitap düşmektedir. Kitaba yılda ortalama ödenen ücret ise Norveç'te 131, Almanya'da 122, Belçika'da 100, Güney Kore'de 39, Dünya ortalaması 1,3 dolar iken Türkiye'de sadece 45 senttir (ILESAM 2008; NTVMSNBC 2009). Uluslararası Okuma Becerileri projesi kapsamında yapılan bir diğer araştırma sonucuna göre 35 ülke arasında Türkiye'nin 28. olması da bir başka ders çıkarılması gereken araştırma sonucudur. Azerbaycan ve Türkiye mukayese edildiğinde nüfusu sadece 7 milyon olan bu ülkede kitaplar ortalama 100 bin adet basılırken bu rakamlar Türkiye'de iki-üç bin civarındadır (Eğitim-Sen, 2007). Türkiye, Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporu'nun okuma oranları karşılaştırmasında ise 173 ülke arasında 86. sırada yer almıştır (HDR, 2009).

Okuma ilgileri kent ve bölgelere göre de farklılıklar göstermektedir. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla okumaktadır. Nüfusun %40'ı hayatı boyunca hiç kütüphaneye gitmemekte ve gençlerin de %70'i hiç kitap okumamaktadır. Yetişkin nüfusun %95'i sadece televizyon seyretmekte, %5'i televizyon seyretmenin yanı sıra kitap okuduğunu beyan etmektedir (Ungan, 2008). Gazi Üniversitesinin 1915 öğretim üyesi ile yaptığı bir araştırmaya göre öğretim üyelerinin %21,9'u sadece akademik yayın okumakta ve %56.2'si ayda 1-2 kitap okumaktadır (Yılmaz, 2007). Eğitim-Sen'in (2004) öğretmenlerle yaptığı bir başka araştırmada öğretmenlerin %8'i hiç kitap okumamakta, %39'u bu konuda bilgi vermek istemiyor ve %28'i ise ayda bir kitap okuduğunu beyan etmiştir. 1965 yılı baz alındığında yüksek öğrenim görenlerin oranı 14 kat artmasına rağmen bugün gelinen kitap okuma oranı 1965'in de altında kalmıştır (Özen, 2001). Türkiye'de kahvehane ve kütüphane kıyaslamasına göre toplam kütüphane sayısı 1412 iken kahvehane sayısı 570 binin üzerindedir. Bu duruma göre 49.500 kişiye bir kütüphane düşerken 122 kişiye bir kahvehane düşmektedir (Ungan 2008).

Benzer bir durum gazete okuma ve satınalma için de söz konusudur. Diğer gelişmiş ülkelerle bir mukayese yapıldığında ABD'de günlük gazete tirajları 60 milyon, İngiltere'de 20 milyon, Türkiye'de ise yaklaşık 3 milyon civarındadır. Bir başka karşılaştırma yapmak gerekirse Türkiye'nin nüfusu Finlandiya'nın sekiz katı, Finlandiya'da okunan gazete sayısı ise Türkiye'nin iki katıdır (Sabuncuoglu, 2008).

Ortaş (2008) “Devlet kitap okumayı kötü gösterdi” isimli makalesinde getirdiği eleştiriye göre: “12 Eylül sonrası kitap okumak kamuoyuna zararlı diye tanıtıldı. Kim gerçekten suçlu ve zararlı tespiti yapılmadan, özellikle de okuyan ve düşünen kişiler bu süreçte hep mağdur duruma düşürüldü. Maalesef ülkemizde gelişen dinamik gençliğin eleştiri yapma şansı elinden alınarak sistemi eleştirmeyen ve kabullenen bir gençlik yaratıldı. Çok genç yaşta evden başlayarak sürekli dövülen, ‘Sus sen bilmezsin, ‘aklın ermez, ‘büyüğüne saygı, ‘otoriteye saygı’ kişinin kişiliğini önemli ölçüde zedelemiştir. Kitap okuma alışkanlığı kazanamamış toplum ne yapacağını bilemeyecektir. Kitapların bir taraftan yasaklanması, diğer taraftan yayıncıların yasaklanması yanında pahalı olması kitap okumanın önündeki en büyük engeller olarak görülüyor.” (Öğretmenler Formu, 2008).

Kitap okuma ile ilgili daha farklı bir bakış açısına sahip olanlar ise Türkiye’de kitap okuma oranının çok düşük olmasının altında çok da yadırganacak bir durum olmadığını düşünmektedirler. Örneğin Niyazi(2009)’ye göre, Türkiye’nin batılılaşmasıyla birlikte yayınlanan kitapların büyük bir kısmı yabancılaştırıcı olmuş ve milli kültürle doku uyumsuzluğuna yol açmıştır. Yayınlanan kitapların neredeyse %70’i Batı Avrupa kökenli ve çoğu çok “berbat” çevrilmiş kitaplardır. Halk beğendiği kitapları satın almaktadır. Örnek vermek gerekirse Dünya’da en çok basılan Baudelaire’in *Elem Çiçekleri* kitabı ile Necip Fazıl Kısakürek’in *Çile* isimli şiir kitabı arasında yüzyıllık bir zaman aralığı da olmasına rağmen sadece bir baskı farkı kalmıştır. Mehmet Akif Ersoy’un *Safahat* isimli eserinin yüz binlerce basıldığı bir başka gerçektir. Yine Peyami Safa’nın da kitapları her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Bugün vitrinleri doldurup taşırın söz konusu bu yabancı kitapları “niçin okumuyoruz” değil de “niçin okuyalım” diye sormalıyız (Niyazi, 2009).

Özetle, yukarıda kitapla ilgili verilen istatistiksel bilgiler sebebi ne olursa olsun bize kitap okumamanın Türkiye’nin önemli bir sorunu olduğunu göstermektedir. Bu noktadan hareketle ve hanehalkı tüketim harcamaları istatistikleri esas alınmak suretiyle, Türkiye’ye ilişkin böyle bir çalışmanın anlamlı ipuçları ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

Analizlerde Kullanılan Değişkenler ve Kitap-Gazete Harcamaları

Yukarıdaki satırlarda da ifade edildiği üzere, hanehalkı bütçe ve tüketim harcamaları anketleri, Türkiye’de hane halklarının tüketim yapılarını ortaya çıkaran en önemli anketlerdir. Bu anketler 2003 yılına kadar her 10 yılda bir yaklaşık 25 bin hane ile yapılmaktaydı. 2003 yılından sonra ise her yıl yaklaşık sekiz bin hane ile yapılmaktadır. Bu anketlerde tüketim alışkanlıkları, tüketim harcaması türleri ile mal ve hizmet harcamalarının çeşitliliği hane halklarının sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine göre kaydedilmektedir (TÜİK, 2002).

Bu makaledeki analizlerde, 2003 yılına ait 25.764, 2004 yılına ait 8544, 2005 yılına ait 8559, ve 2006 yılına ait 8556 hane olmak üzere toplam 51.423 hanenin kitap ve gazete okuma ve harcamaları kır-kent, yaş, cinsiyet, aylık gelir, eğitim düzeyi ve mesleki kategorilerine göre analiz edilmiştir. Daha önce yapılan istatistiklere baktığımızda bu çalışma en kapsamlı olanıdır. Daha evvel literatürde 51.413 hane analiz edilerek yapılmış bir başka çalışma yoktur.

Söz konusu anketler ham veriler olarak CD’lerde araştırmacılara ücret karşılığında verilmektedir ve veriler üç ayrı dosya halinde sunulmaktadır. Bülten numarası ile dosyalar birleştirilebilmektedir. Bu makalede SPSS programı ile eğitim durumu, aylık gelir, ve yaş değişkenleri tekrar düzenlenmiştir ve gelirler Yeni Türk Lirası cinsinden hesaplanmıştır. Eğitim durumu beş kategoride, gelir yüzde yirmilik dilimlerde ve yaş grupları da kendi içinde tekrar altı kategoride sınıflandırılmıştır. Hane halklarının sosyo-ekonomik durumu ile tüketim harcamaları dosyası, hanehalkı reisi esas alınarak bülten numaralarına göre birleştirilmiştir.

Daha önce yapılan anketlerde hangi tür kitabın alındığı detaylarına kadar yer alırken, 2003 yılından sonra sadece genel kategoriler yer almaktadır. Bir başka ifadeyle analizlerdeki harcamalar her tür kitapları (hikaye, roman, öğrenciler için satın alınan ders kitapları, tarihi, dini, bilimsel kitaplar vs.) kapsamaktadır.

Metodoloji

Bu çalışmada çapraz tablolar, Ki-Kare bağımsızlık testi ve tek yönlü ANOVA (Varyans Analizi) istatistik teknikleri uygulanmıştır.

Çapraz tablolar ve ki-kare testleri ile sosyo-ekonomik ve demografik değişkenlerin, kitap-gazete okuma alışkanlıkları arasında sistematik bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Bir diğer ifade ile “ki-kare” metodu ile çapraz tablolarda yer alan değişkenler arasındaki gözlenen ilişkinin istatistiki olarak anlamlı olup olmadığı araştırılmış olup, genel olarak aşağıdaki hipotez test edilmeye çalışılmıştır:

H₁: Sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin kitap okuma ve satınalma davranışlarında etkisi vardır.

Gruplar arasındaki kitap ve gazete harcamalarının ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını karşılaştırmak amacı ile ise ANOVA “Tek Yönlü Varyans Analizi” tekniği uygulanmıştır. ANOVA bağımsız değişkenlerin kendi aralarında nasıl etkileşime girdiklerini ve bu etkileşimlerin bağımlı değişken üzerinde etkilerini analiz etmek için kullanılır. Çapraz tablolar, ki-kare testi ve Varyans analizlerini ayrı ayrı tablolarda sunmak çok sayfa kaplayacağı için her iki analiz de aynı tablo içine yerleştirilmiştir. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne kadar etkili olduğunu göstermek amacı ile eta-kare (etki büyüklüğü) tekniği uygulanmıştır (Turner, 2001).

Test edilen tablolarda toplam yedi sütun vardır. Tabloların daha kolay anlaşılması bakımından örnek vermek gerekirse birinci tabloda yıllara göre kitap okuma oranları ve TL olarak harcama ortalamalarının sonuçları görülmektedir. İlk sütunda yıllar, ikinci sütunda toplam kaç hanenin kitap okuduğu beyanı, üçüncü sütunda kitap okuma oranları, dördüncü sütunda ortalama kitap harcaması, beş, altı ve yedinci sütunda standard sapma, medyan ve son sütunda ise toplam denek sayısı ve oranları ve en altta da ANOVA test sonuçları yer almaktadır. Ki-kare sonuçlarını ayrı bir tabloda göstermek çok sayfa kaplayacağı için sadece ki-kare değerleri sunulmuştur.

Araştırmanın Sonuçları

Tablo 1’de sunulduğu gibi 2003 ile 2006 yılları arasında toplam 51.618 hanede kitap satın aldığını beyan eden hanelerin toplam sayısı 5213 hanedir. Bu oran olarak %10,1’e tekabül etmektedir ve hanelerin %90’nın kitap harcamaları olmamıştır. Yukarıdaki satırlarda da belirtildiği gibi kitap harcamaları tüm kitap çeşitlerini

(ders kitapları, roman, hikaye, bilim, tarih kitapları vs) kapsamaktadır. 2003 ve 2006 yılları arasında kitaba ortalama olarak haneler 17,4 TL harcamıştır. 2003 yılında toplam 25.764 haneden 2352 (%9,1) hane ortalama 16,8 TL, 2004'te 8544 haneden 909'u (%10,6), 2005 yılında 8559 haneden 996'sı (%11,6), 2006 yılında ise 8751 haneden 956'sı (%10,9) kitap satın almıştır. Yıllara göre kitaba ortalama olarak ödenen para ise 16,8, 16,2, 19,7 ve 19 Türk Lirası'dır. Analiz edilen yılların ortalama standart sapma ve medyan değerleri ise 34,6 ve 8,5 TL'dir.

Tablo 1. Yıllara göre kitap satınalma oranları ve ortalama kitap harcamaları (2003-2006)

Yıllar	Kitap satın alan haneler		Satın almayan haneler		N	Toplam %
	N	%	%	N		
kitap* yıllar	5213	%10,1	%89,9	46405	51618	%100
Yıllara göre ortalama kitap harcaması (TL)						
Yıllar	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %
2003	2352	%9,1	16,8	32,7	7,5	%49,6(25764)
2004	909	%10,6	16,2	26,2	9	%16,6 (8544)
2005	996	%11,6	19,7	37,5	10	%16,6 (8559)
2006	956	%10,9	19	40,2	10	%17 (8751)
Toplam	5213	%10,5	17,4	34,6	8,5	%100 (51618)
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	1,242	3	4,139	3,57	0,227	0,077
Gruplar içi	6,036	5209	1,159	-	-	-
Toplam	6,049	5212	-	-	-	-

Ki-kare değeri 58,3 ve $p=0.0001$ olup, kitap okuma oranlarında yıllara göre anlamlı istatistiksel farklar vardır. Yıllara göre ortalama kitap harcamaları bakımından ise F değeri 3,57 ve $p<0.05$ 'tir. Yılların kitap harcamaları ortalamaları istatistiksel olarak farklıdır. Etki büyüklüğü ise eta ile ölçülmüştür ve eta değeri orta büyüklüktedir. Anketlerdeki hane sayılarında da açıkça görüldüğü gibi 2003 yılında 25.764 hane ile yapılan anket, 2004 yılından itibaren daha az hane ile her yıl tekrarlanmaktadır. Daha sonraki yıllarda sayılar küçük ölçekli olmasına rağmen, 2003 yılından 2006 yılına kadar kitap harcamalarında %3-4 gibi bir artışın olduğunu söylemek mümkündür. Sonuçlar ile ilgili üzerinde durulması gereken bir başka önemli nokta da tablolarda görüldüğü gibi ortalamalar, standart sapma ve medyan değerleri arasında büyük farkların olmasıdır. Bu beklenen bir sonuçtur çünkü 51.423 hanenin kitap harcamaları birbirinden çok farklı olabileceği için sonuçların da birbirinden çok farklı olması normaldir. İstatistik testleri daha homojen bir grup ile yapılsaydı ortalama, standart sapma ve medyan değerleri birbirine daha yakın olurdu. Fakat tablolardaki standart sapma sonuçları 51.423 hanenin kitap masraflarının normal dağılım göstermediğine işaret etmektedir.

Tablo 2. Kır ve kentlere göre kitap satınalma ve ortalama kitap harcamaları (2003-2006)

Kır-Kent	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam % N
Kır	1471	%7,9	16,1	26,8	8,5	%36 (18672)
Kent	3742	%11,4	17,9	36,6	8,5	%64 (32751)
Toplam	5213	%10,1	17,4	34,2	8,5	%100 (51423)
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	3,534	1	3,534	3,04	0,024	0,001
Gruplar içi	6,045	5211	1,160	-	-	-
Toplam	6,049	5212	-	-	-	-

Kırsal yerleşimlerde ikamet eden toplam 18.672 haneden (toplam hanelerin %36,3'ünü oluşturmaktadır) 1471 veya (%7,9)'u, şehirlerde ikamet eden 32.751 (toplam hanelerin %64'u) haneden 3742'si (%11,4)'ü 2003 ve 2006 yıllarında kitap satın almıştır. Kırsal yerleşimlerde ikamet edenler bu yıllar arasında ayda ortalama 16,1 TL, kentlerde yaşayanlar ise aylık ortalama olarak kitaba 17,9 TL ödemişlerdir. Ki-Kare değeri 1,64 ve $p= 0.0001$ olup, kırsal yerleşim ile kentlerde kitap satınalma oranı bakımından anlamlı istatistikî farklar vardır. Kır ve kentlere göre ortalama kitap harcamaları F değeri ise 3,04 ve $p=081$ olup, aradaki farklar istatistikî olarak anlamlı bulunmamıştır.

Hanehalkı reislerinin yaşları Tablo 3'te görüldüğü gibi beş guruba ayrılmıştır. Kitap satınalma oranının en düşük olduğu grup %3,9 ile 60 ve üzeri yaş grubundaki hanehalkı reisleridir. Yaşları 30 ile 50 arasında olan hanehalkı reislerinde yaklaşık %14 ile kitap satınalma oranı en fazla olan gruptur. Tüm yaş grupları 4 yıl zarfında ayda kitaba ortalama 17,9 TL harcamışlardır. Gruplar arasında kitap harcamalarının ortalamaları 14 ile 19 TL arasındadır. Ki-Kare testine göre gruplar arasında istatistikî olarak fark vardır. Ki-Kare değeri 7,3 ve $p= 0.0001$ 'tir. Yaş grupları arasında aylık ortalama kitap harcamalarının varyans analizi testinde de yaş grupları arasında anlamlı istatistikî farklar vardır. Tablo'da görüldüğü gibi F değeri 5,3 ve $p= 0,0001$ olarak bulunmuştur. Etki büyüklüğü ise eta değerinde görüldüğü gibi çok küçüktür.

Tablo 3. Yaş Gruplarına göre kitap satınalma ve ortalama kitap harcamaları (2003-2006)

Yaş	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam % N
29 ve altı	1159	%9,6	19,1	41	9,4	23,4%(12033)
30-39	1516	%13,9	14,7	31,2	6	21,2%(10910)
40-49	1572	%13,5	18,3	29,4	10	22,7%(11651)
50-59	635	%7,6	19,7	36,3	10	16,3(8378)
60+	331	%3,9	17,8	35,1	8	16,4(8448)
Toplam	5213	%10,1	17,9	34,6	8	100%(51420)
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	2,461	4	6,15	5,3	0,064	0,004
Gruplar içi	6,02	5208	1,157	-	-	-
Toplam	6,049	5212	-	-	-	-

Hanehalkı reisi erkek olan 46.312 haneden 4773 veya (%10,3)'ü, 5108 kadın hanehalkı reislerinden 440 (%8,6)'sı kitap satın almışlar ve ortalama olarak 17,9 ve 19,7 TL harcamışlardır. Erkek ve kadın hane reislerinde kitap satın alma bakımından ki-kare değeri 14,4 ve $p=0.0001$ olup, iki grup arasında kitap satınalma açısından istatistiksel fark vardır. Fakat kitaba ödenen ortalama ücret bakımından $F=2,6$ ve $p=0.106$ olup, kadın ve erkekler arasında anlamlı istatistiksel farklar yoktur.

Tablo 4. Cinsiyete göre kitap satınalma ve ortalama kitap harcamaları (2003-2006)

Cinsiyet	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
Erkek	4773	%10,3	17,9	33,7	8	%90,1(46312)
Kadın	440	%8,6	19,7	37,2	10	%9,9 (5108)
Toplam	5123	%10,1	17,4	34,6	8,5	%100(51420)
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	3,033	1	3,033	2,6	0,022	0,001
Gruplar içi	6,045	5211	1,160	-	-	-
Toplam	6,049	5212	-	-	-	-

En düşük %20'lik dilimde yer alan 23.517 haneden 2199 veya (%9,4) hane, ikinci %20'lik dilimde yer alan 6324 haneden 316 (%5)'i, üçüncü %20'lik dilimde yer alan 6867 haneden 513 (%7,5)'i, dördüncü %20'lik dilimde yer alan 6868 haneden 774 (%11,3)'ü ve beşinci en yüksek gelir grubunda yer alan 7844 haneden 1411 (%18)'i kitap satın aldığını beyan etmiştir. Sırasıyla %20'lik gelir dilimlerinde yer alan haneler kitaba ayda ortalama 18,6, 11,8, 13,8, 15,6 ve 19,7 TL ödemişlerdir.

Tablo 5. Aylık gelire göre kitap satınalma ve ortalama kitap harcamaları (2003-2006)

Aylık Gelir	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
1nci %20	2199	%9,4	18,6	37,5	9	(%45,7) 23517
2nci %20	316	%5	11,8	16,4	5	(%12,3) 6324
3ncü %20	513	%7,5	13,8	28,3	5,5	(%13,4) 6867
4ncü %20	774	%11,3	15,6	30,2	7,8	(%13,4) 6868
5nci %20	1411	%18	19,7	34,4	10	(%15,3) 7844
Toplam	5213	10,1	17,4	34,2	8,5	51420
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	3,510	4	8,776	7,6	0,076	0,006
Gruplar içi	6,013	5208	1,155	-	-	-
Toplam	6,049	5212	-	-	-	-

Ki-kare değeri 7,9 ve $p= 0.0001$; F değeri ise 7,6 ve $p= 0.0001$ 'tir. Dolayısıyla gelir dilimleri arasında hem satınalma oranı hem de kitaba ortalama ödenen ücret istatistiksel olarak farklıdır. Kitaba ödenen ücret bakımından gelir dilimlerinin etkisi 0,06'dır ve bu sonuç bize aylık gelirin etkisinin orta büyüklükte olduğunu göstermektedir. Kitap okuma ile ilgili öne sürülen görüşlerden bir tanesi de kitabın çok pahalı olduğu ve bu yüzden kitap alınmadığıdır. Fakat Tablo 5'te de görüldüğü gibi beşinci %20'lik yani en üst gelir grubunda dahi kitap satınalma oranı %18'i geçmemektedir. Bu durumda kitap okuma gelirden çok başka değişkenler ile ilgilidir diyebiliriz.

Bir diğer önemli değişken olan eğitim durumuna göre kitap okuma ve satın alma davranışlarını incelediğimizde toplam 51.420 hane-

nin eğitim düzeylerine baktığımızda hanehalkı reislerinin %74'nün eğitim düzeyi 8 yıllık ilköğretim ve altı seviyesindedir. Geri kalan hanehalkı reislerinin %19'u lise ve dengi okul, %6,6'sı üniversite ve %0,5'i ise yüksek lisans ve doktora derecesine sahiptir.

Tablo 6. Eğitim durumuna göre kitap satınalma ve ortalama kitap harcamaları (2003-2006)

Eğitim	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
İlkokul ve alt	246	3,8%	12,7	15,9	7	12,5%(6434)
İlkokul	1922	7,4%	14,6	32,5	7	50,8%26126
İlköğretim	583	10,7%	16,5	40,2	7,5	10,6%(5441)
Lise	1503	15,4%	17,1	30,4	8,5	19%(9779)
Üniversite	857	25,3%	23,9	39,4	12,4	6,6%(3387)
Lisans üstü	102	40,3%	35,8	44,9	20,7	0,5%(253)
Toplam	5213	10,1%	17,4	34,6	8,5	51420
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	8,036	5	1,607	14	0,115	0,013
Gruplar içi	5,968	5207	1,146	-	-	-
Toplam	6,049	5212	-	-	-	-

Tablo 6'da sunulduğu gibi eğitim düzeyi ilkokul'dan daha düşük ve okur-yazar olmayan toplam 6434 hanehalkı reisinden 246'sı (%3,8), ilkokul mezunu olan toplam 26.126 haneden 1922'si (%7,4), ilköğretim ve dengi okul diploması olan toplam 5441 hanehalkı reisinden 583'ü (%10,7), lise ve dengi okul mezunu toplam 9779 haneden 1503'ü (%15,4), üniversite mezunu olan toplam 3387 hanehalkı reisinden 857'si (%25,3), yüksek lisans ve doktora derecesi olan toplam 253 hanehalkı reisinden 102'si (%40,3) anket yapılan aylarda

kitap harcamasında bulunduğunu beyan etmiştir. Eğitim seviyesinin en düşük düzeyden en yükseğine doğru aylık ortalama kitap harcamaları sırası ile 12,7, 14,6, 16,5, 17,1, 23,9 ve 35,8 TL'dir. Sonuçların da gösterdiği gibi üniversite mezunlarının %75'i, yüksek lisans ve doktora düzeyine sahip hanehalkı reislerinin %60'nun kitap satın almadığı görülmektedir. Ki-kare değeri 9 ve $p= 0.0001$; F değeri ise 14 ve $p= 0.0001$ olup, eğitim seviyeleri arasında hem satın alma oranı hem de kitaba ortalama ödenen ücret bakımından anlamlı istatistiksel farkların olması beklentiler ile uyumlu bir sonuçtur.

Son olarak hanehalkı reislerinin mesleklerine göre kitap satınalma incelendiğinde profesyonel meslek mensuplarının %27,2'lik bir oranla ilk sırada, teknik personel %18,4 ile ikinci, yöneticiler %14,3 ile üçüncü ve büro elemanlarının %16,2 ile dördüncü ve son sırada da %4,5 ile tarım kesiminde çalışanlardır. Kitaba ortalama en fazla ödeyen meslek mensupları da yine 23,5 TL ile profesyoneller, 19,7 TL ile yöneticiler, 17,6 TL ile büro elemanları ve müşteri temsilcileri, en az ödeyenler ise el sanatları çalışanlarıdır.

Tablo 7. Mesleki kategorilere göre kitap satınalma ve ortalama kitap harcamaları

Meslekler	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
Üst düzey yöneticiler	732	14,3	19,7	34,4	9,7	5118(14,2%)
Profesyonel meslekler	606	27,1%	23,5	35,1	13	2233(6,2%)
Yardımcı profesyonel meslekler	312	18,4%	16,5	40,6	8,1	1694(4,7%)
Büro ve müşteri hizmetleri	256	16,2%	17,6	48,2	8	1585(4,4%)
Hizmet ve satış elemanları	394	11,5%	13,7	25,1	6	3414(9,5%)
Tarım ve hayvancılık	327	4,5%	16,3	32,1	7,5	7341(20,4%)
Sanatkarlar ve ilgili işler	674	11%	13,2	20,4	6	6137(17%)
Tesis ve makine operatörleri	482	11,6%	14,6	20,3	8	4154(11,5%)
Nitelik gerektirmeyen işler	347	8%	16,5	43,9	5,9	4353(12,1%)
Toplam	4130	11,5%	17,1	33,8	8	36029
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	4,829	8	6,036	5,56	0,103	0,011
Gruplar içi	4,474	4121	1,086	-	-	-
Toplam	4,522	4129		-	-	-

Ki-kare değeri 8,1 ve $p= 0.0001$ 'dir. F istatistiğinin sonucu ise tablo'da görüldüğü gibi 5,56 ve $p= 0.0001$ olup, meslekler arasında da hem satın alma oranı ve kitaba ortalama ödenen para bakımından anlamlı istatistiksel farklılıklar vardır.

Gazete Okuma ve Satınalma Sonuçları

Yukarıda incelenen aynı değişkenlerle gazete okuma ve satınalma davranışlarını analiz etmek mümkündür ancak çok fazla sayfa kaplayacağı için önemli değişkenlere göre analizler yapılmıştır. Aşağıdaki tablolarda gazete okuma alışkanlıkları ve satınalma davranışları yine aynı şekilde yıllar, eğitim ve kırsal-kent durumu göz önüne alınarak incelenmiştir.

Tablo 8. Yıllara göre gazete satınalma oranları ve ortalama harcamaları

Yıllar	Dahil		Hariç		Toplam	
	N	%	%	N	N	Toplam %
gazete* yıllar	5213	10,1%	89,9%	46405	46405	100%
Yıllara göre ortalama gazete harcaması						
Yıllar	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %
2003	6332	24,6%	4,3	5,7	2,3	25764(49,9%)
2004	2271	26,6%	4,8	5,4	2,7	8544(16,6%)
2005	2326	27,2%	5,1	7,1	2,7	8559(16,6%)
2006	2101	24%	6,3	10,2	3,8	8751(17%)
Toplam	13030	25,2%	4,8	7	2,7	51618
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	5,094	3	16,524	34,8	0,089	0,008
Gruplar içi	6,346	13026	4,872	-	-	-
Toplam	6,397	13029	-	-	-	-

Tablo 8'in de işaret ettiği gibi 2003 ve 2006 yılları arasında gazete okuma ve satınalma oranı ortalama olarak %25,2'dir. Bir diğer ifade ile toplam 51.618 hane içinde 13,030'u gazete okuduğunu ve satın aldığı beyan etmiştir. 2003 yılında %24,6 olan gazete okuma, 2004'de 26,6, 2005'te 27,2, ve 2006 yılında %24'tür. Gazeteye bu yıllar arasında her ay ortalama olarak 4,8 TL ödenmiştir. Ki-kare istatistik sonucu 38,2 ve $p= 0.0001$ 'dir. F değeri ise 34,8 ve $p=0.0001$ olup, yıllara göre hem satın alma sayısı ve gazeteye ortalama ödenen ücret bakımından anlamlı istatistiksel farklılıklar vardır.

Tablo 9. Kır ve kentlere göre gazete satınalma ve ortalama gazete harcamaları

Kır-Kent	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam % N
Kır	3385	18,1%	4,6	5,9	2,4	18672(36,3%)
Kent	9645	29,4%	4,9	7,3	2,7	32751(63,7%)
Toplam	13030	25,3%	4,8	7,2	2,7	51423
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	1,957	1	1,951	3,9	0,017	0,000
Gruplar içi	6,417	13028	4,911	-	-	-
Toplam	6,417	13029	-	-	-	-

Kır ve şehirler arasında yaklaşık %11'lik bir farkın olduğu görülmektedir. Kırlarda %18,1 olan gazete okuma oranı şehirlerde %29,4'tür ve sırası ile gazeteye ödenen ortalama ücret 4.6 ve 4,9 TL'dir. Ki-kare sonucu 8,5 ve $p= 0.000$ 'dir. F değeri ise 3,9 ve $p= 0.0001$ olup, hem oran hem de ödenen ücret açısından anlamlı istatistiksel farklar vardır.

Tablo 10. Yaş Gruplarına göre gazete satınalma ve ortalama gazete harcamaları

Yaş	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam % N
29 ve altı	2861	23,8%	5,4	9,9	2,8	12033(23,4%)
30-39	2544	23,3%	4,3	6,6	1,7	10910(21,2%)
40-49	3568	30,6%	4,3	5,6	2,2	11651(22,7%)
50-59	2401	28,7%	5,1	6,2	3,6	8378(16,3%)
60+	1656	19,6%	5,2	5,5	4,4	8448(16,4%)
Toplam	13030	25,3%	4,8	7,2	2,7	51420
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	3,06	4	7,65	15,6	0,069	0,005
Gruplar içi	6,37	13025	4,89	-	-	-
Toplam	6,4	13029	7,65	-	-	-

Gazete okuma oranları 29 ile 39 yaş arasındaki hanehalkı reislerinde yaklaşık %23-24, 40 ile 59 arasındakilerde %28-%30'dur. En düşük olan grup 60 yaş ve üzeri olan hanehalkı reislerindedir. 2003 ve 2006 yılları arasında gazeteye ortalama ödenen para ise en düşük yaş gurubundan en büyüğüne sırası ile 5,4; 4,3; 4,3; 5,1 ve 5,2 TL'dir. Farklı yaş grupları arasında gazete okuma sayısı bakımından hem de ödenen ortalama ücret açısından istatistiksel olarak anlamlı farklar vardır. Ki-kare 4,08 ve $p= 0.0001$; F testinin sonucu ise 15,6 ve $p= 0.0001$ 'dir.

Tablo 11. Cinsiyete göre gazete satınalma ve ortalama gazete harcamaları (2003-2006)

GAZETE	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
Erkek	11880	25,7%	4,8	6,9	2,7	46312(90,1%)
Kadın	1150	22,5%	4,8	7,1	2,4	5108(9,9%)
Toplam	13030	25,3%	4,8	7,5	2,7	51420
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	2,15	1	2,15	23,9	0,002	0,000
Gruplar içi	6,4	13028	4,91	-	-	-
Toplam	6,4	13029	-	-	-	-

Erkek hane reislerinin %25,7'si, kadın hanehalkı reislerinin %22,5'i gazete okuduğunu ve her ay ortalama olarak gazeteye 4,8 TL ödediklerini rapor etmişlerdir. Kadınlar ve erkekler arasındaki fark %3'tür. Ki-kare istatistiğinin sonucu 23,9 ve $p=0.0001$ ve F istatistiği ise 23,9 ve $p=0.0001$ 'dir. Testlerin sonucuna göre gazete satın alma oranlarında anlamlı istatistik fark varken gazeteye ödenen ücretler kadınlar ve erkekler için aynıdır.

Tablo 12. Eğitim durumuna göre gazete satınalma ve ortalama gazete harcamaları

Eğitim	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
İlkokul ve alt	478	7,4%	2,8	3,8	1	6434(12,5%)
İlkokul	4472	17,1%	3,3	4,3	1,2	26126(50,8%)
İlköğretim	1527	28,1%	3,9	4,7	2,1	5441(10,6%)
Lise	4074	41,7%	5,1	6,4	3,3	9779(19%)
Üniversite	2269	67%	7,8	11,6	6,2	3387(6,6%)
Lisans üstü	210	83%	11,7	12,4	8,7	253(0,5%)
Toplam	13030	25,3%	4,8	7,1	2,7	51420
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	4,26	5	8,52	185,9	0,258	0,067
Gruplar içi	5,97	13024	4,58	-	-	-
Toplam	6,39	13029	-	-	-	-

Eğitim durumuna göre 2003 ve 2006 yılları arasında eğitim düzeyi en düşük olan 6434 hanehalkı reisinden 478'si (%7,4), ilkokul diploması olan 26.126 hanehalkı reisinden 4472'si (%17,1), ilköğretim mezunu olan 5441 hanehalkı reisinden 1527'si (%28,1), 9779 lise mezunundan 4074'u (%41,7), 3387 üniversite mezunundan 2269'u (%67), ve 253 yüksek lisans-doktora derecesi olanlardan 210'u (%83) gazete okuduğunu beyan etmiş ve tüm eğitim grupları gazeteye 2003 ve 2006 yılları arasında ortalama 4,8 TL ödemişlerdir. Hem gazete okuma sayısında hem de ödenen ortalama ücret açısından anlamlı istatistiksel farklar vardır. Ki-kare değeri sonucu 9 ve $p=0.0001$ ve F istatistiği ise 185,9 ve $p=0.0001$ 'dir. Eta kare sonucunun da gösterdiği gibi gazete okuma ve satınalma davranışlarında eğitimin çok güçlü bir etkisi vardır.

Tablo 13. Mesleki kategorilere göre gazete satınalma ve ortalama gazete harcamaları

Meslekler	N	%	Ortalama	Std. S.	Medyan	Toplam %N
Üst düzey yöneticiler	1978	38,6%	6,5	6,9	5,4	5118(14,2%)
Profesyonel meslekler	1325	59,3%	7,6	13,2	5,6	2233(6,2%)
Yardımcı profesyonel meslekler	782	46,2%	4,9	5,4	3,1	1694(4,7%)
Büro ve müşteri hizmetleri	614	38,7%	4,2	6,8	2,1	1585(4,4%)
Hizmet ve satış elemanları	888	26%	3,2	4,6	1,2	3414(9,5%)
Tarım ve hayvancılık	543	7,4%	2,9	4,2	0,91	7341(20,4%)
Sanatkarlar ve ilgili işler	1307	21,3%	3,2	4,4	1,2	6137(17%)
Tesis ve makine operatörleri	970	23,4%	3,3	5,1	1,2	4154(11,5%)
Nitelik gerektirmeyen işler	583	13,4%	2,9	4,9	1,1	4353(12,1%)
Toplam	8990	25%	4,8	7,4	2,4	36029
ANOVA						
Değişim kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F testi	Eta	Eta kare
Gruplar arası	2,81	8	3,51	66,3	0,236	0,056
Gruplar içi	4,76	8981	5,3	-	-	-
Toplam	5,04	8989		-	-	-

Yöneticilerin %39'u, profesyonel meslek mensuplarının %59'u, teknik personelin %46'sı, büro ve müşteri hizmetlerinde çalışanların %39'u hizmet işlerinde çalışanların %26'sı, tarım ve hayvancılık sektöründe çalışanların %7,4'ü sanatkarların %21,3'ü, tesis ve makine operatörlerinin %23'ü nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların %13,4'ü gazete satın aldıklarını ve tüm meslek grupları ortalama olarak gazeteye 2003 ve 2006 yılları arasında 4,8 TL ödediklerini rapor etmişlerdir. Hem ki-kare hem de F testinin sonuçlarına göre aralarında anlamlı istatistiksel farklar vardır.

Değerlendirme ve Sonuç

Özetle 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında yapılan *Hanehalkı Tüketim Harcamaları* analiz edildiğinde, toplam 51.612 hanehalkı reisininden 5213'ü kitap satın almıştır ve yıllara göre ortalama olarak sırasıyla 16,8, 16,2, 19,7 ve 19 TL ödemiştir. Bir başka ifade ile 4 yıllık zaman diliminde toplam olarak kitap satın alan hane oranı %10,5'tur ve kitaba ortalama 17,4 TL ödenmiştir. Bu kitaplara okul ve ders kitabı dahil tüm kitap çeşitleri girmektedir.

Diğer değişkenlere göre de özetlemek gerekirse, kırsal yerlerde yaşayan hanelerde kitap satın alma oranı %7,9 iken kentlerde %11,4'tür. Kitap harcamaları bakımından kır ve şehirlerde kitaba ödenen miktar bakımından ortalamalar arasındaki fark anlamlı değildir. Hanehalkı reislerinin yaşlarına göre kitap okuma ve satınalma oranı 60 ve üzeri yaşlarda bulunan hanelerde %3,9 ile en düşük seviyede iken 40-50'li yaşlarda %14 ile en yüksek düzeydedir.

Konuya gazete okuma açısından baktığımızda oranlar görece olarak yüksek sayılabilir. Kitap satın almanın %10'larda olduğu bir durumda gazete okuma ve satınalma oranlarının %25'lerde olması ve Türkiye'de gazeteye olan ilginin kitaba göre orta seviyeye yakın bir yerlerde olduğunu göstermektedir.

Kitap okuma ile ilgili üzerinde önemle durulması gereken gelir ve eğitim seviyesi bakımından incelediğimizde çıkan sonuç, kitap okuma ve satın almanın gelir ile çok güçlü bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. En yüksek %20'lik dilimde yer alan hanelerin %18'lik kitap satın alma oranı alt dilimlerdekilere göre yüksek sayılabilir fakat geri kalan %82'lik kısmının kitapla ilişkisinin ol-

maması da bir başka yönüdür. Aynı durum eğitim düzeyi açısından da geçerlidir. Eğitim düzeyi yüksek olmayanların kitap okumaları anlaşılabilir bir durumdur. Ancak çıkan sonucun da gösterdiği gibi üniversite mezunlarının %75'nin, yüksek-lisans ve doktora derecesi olanların da %60'nın kitapla ilgisinin olmaması üzerinde durulması gereken bir konudur.

Ayrıca yukarıda değinildiği gibi bu oranlara okullarda öğrenci olan aile fertleri için alınan kitaplar da dahildir. Bu çalışmada Türkiye ortalaması için çıkan %10'luk sonucun %5 ile %7'sine okul ve ders kitaplarının dahil olduğunu varsayarsak, Türkiye'de bilim, sanat, kültür, tarih, edebiyat vs. kitapları okuyanların oranının toplam nüfusa göre %3 ila %5 arasında olduğu ortaya çıkar. Türkiye'deki bu oranları en az bir Avrupa ülkesinin seviyesine çıkarmak için ülkemizde kültür, sanat ve bilim politikalarını belirleyen kurumların bu konu üzerinde ciddiyetle durup düşünmesi, incelemesi, bu eksikliğini gidermesi ve bu konuda ihmalkarlık yapmaması gerekmektedir. Türkiye'de halk kitap ile buluşturulmaz ve kitap okuma zevki aşılabilir ise çok yakın bir gelecekte ciddi sorunlarla karşılaşacağımız bir gerçektir. Yiyecek, giyecek, barınma gibi en hayati meselelerin çözümü de kitap ihtiyacının giderilmesine ve okuma alışkanlıklarının yaygınlaşmasına bağlıdır. Ne kadar kitaba yakın olursak sorunlarımızın çözümü de o kadar kolay olacaktır. Kutlu'nun (2009) önerilerine göre aile, okul, özel sektör ve devlet bu meselede el ele verip uzun vadeli bir program hazırlamalıdır ve Türkiye'de bunu yapacak uzman kadrolar vardır. İktidarlar değişse bile hiç taviz verilmeden en az 30 sene uygulanmalıdır. Ancak ondan sonra bu ülkede okuma alışkanlığı nüfusun yarısına varabilir ve bu çok büyük bir başarı olur.

Kaynakça

- Aslan, S. (2004) "Market Kasalarının Yanında Sigara Yerine Kitaplar Satılsın", *Milliyet Pazar*, 28 Kasım, 13, 2004.
- Çocuk Vakfı. (2006) *Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Doğan, Mehmet. (2007) "Türkiye Yazarlar Birliği (TYB)", www.tyb.org.tr.
- Eğitim-Sen, (2007) www.egitimsen.org.

- Greenwood, P. (1996) *A Guide to Chi-Squared Testing*, New York: Wiley Series in Probability and Statistics.
- HDR, (009) http://hdrstats.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/html
- Hızlan, D. (2004). *Okuma ve Okutma Kültürü*, Okuma Kültürü ve Okullarda Uygulama Sorunları Toplantısı, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İIESAM, (2008). "Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği" www.ilesam.org.tr
- Kutlu, M. <http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/Default.aspx?t=16.09.2009&y=MustafaKutlu>
- Odabaş, Z.Y. ve Polat, C. (2008) "Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneği", *Bilgi Dünyası* 9 (2), 431-465. <http://www.kutuphaneci.org.tr/tkdeylhaberler03.html> (retrieved 26 March 2005).
- Ortaş, İbrahim, (2008) "Devlet kitap okumayı kötü gösterdi", Öğretmenler Formu, <http://www.ogretmenlerforumu.com>.
- Özen, F. (2001) *Türkiye'de Okuma Alışkanlığı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özçelebi S ve Cebecioglu S. (1990) *Okuma Alışkanlığı ve Türkiye*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, Sevgi, A., Sevim, N. Eroğlu, E. (2006) "Leisure Book Reading and Purchasing: An Analysis of Turkish Consumers", *International Journal of Consumer Studies*, Volume 30- 4, s. 378-388.
- Niyazi, M. (2009) <http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=926994>
- Sabuncuğlu, Z. (2008) *Halkla İlişkiler*, Alfa Aktüel Yayıncılık, Bursa
- TYS., Türkiye Yazarlar Sendikası, (2007). www.tys1974.org.
- <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/292725.asp>
- Turner, R. (2001) *Introduction to Analysis of Variance*, London: Sage Publications.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2002) *Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları Veri Seti* Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, CD. (2003) *Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları Veri Seti* Ankara.

- Türkiye İstatistik Kurumu, CD. (2004) *Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları Veri Seti*” Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2005) CD. *Hanehalkı Bütçe ve Tüketim Harcamaları Veri Seti*” Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2006) CD. “*Hanehalkı Bütçe Araştırması ve Tüketim Harcamaları veri Seti*”, Ankara.
- Ungan, Suat. (2008). “Okuma Alışkanlığımızın Kültürel Altyapısı” *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 218-228.
- Ungan, S. (2008). *Kültür Penceresinden*, Nisan Yayınları. Eskişehir.
- Yılmaz, B. (2007). “Okuma Alışkanlığı ve Öğretmen”, *Okuma Kültürü ve Okullarda Uygulama Sorunları Toplantısı*, Ankara: MEB Yayınları.